

«فصلنامه آموزش و ارزشیابی»

سال هفتم - شماره ۲۶ - تابستان ۱۳۹۳

ص. ص. ۲۴-۷

نیازسنجی آموزشی برنامه‌های آموزش خانواده برای اولیاء دانش‌آموزان ناحیه یک تبریز

دکتر رضوان حکیم‌زاده^۱ *
دکتر محمدعلی میرزاییگی^۲
مقصود رسولی سقایی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۶/۲۸

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۲/۰۸/۲۷

چکیده:

این پژوهش به منظور بررسی نیازهای آموزشی اولیاء شرکت‌کننده در برنامه‌های آموزش خانواده آموزش و پرورش ناحیه یک تبریز انجام شد. روش پژوهش از نظر اجرا روش توصیفی، پیمایشی و از نظر نتایج یک تحقیق کاربردی است. جامعه آماری مورد مطالعه شامل والدین کلیه دانش‌آموزان که در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ در این ناحیه مشغول به تحصیل بودند. برای انجام تحقیق، تعداد ۳۸۲ نفر والدین به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از سه پرسش‌نامه محقق ساخته به ترتیب (پرسش‌نامه والدین دانش‌آموزان ابتدایی ۵۹ سؤال بسته پاسخ و یک سؤال باز پاسخ)، (پرسش‌نامه والدین دانش‌آموزان راهنمایی ۵۵ سؤال بسته پاسخ و یک سؤال باز پاسخ) و (پرسش‌نامه والدین دانش‌آموزان متوسطه ۶۲ سؤال بسته پاسخ و یک سؤال باز پاسخ) در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی کم - کم - متوسط - زیاد و خیلی زیاد) استفاده شد. روایی صوری و محتوایی ابزار توسط پنج نفر از اساتید دانشگاه‌های تهران و تبریز تأیید و پایایی آن‌ها از طریق آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۸۰، ۰/۸۷۱ و ۰/۹۷۶ محاسبه شده است. برای رسیدن به اهداف تحقیق ۵ سؤال پژوهشی در نظر گرفته شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد و میانگین) و آمار استنباطی (آزمون t مستقل، واریانس یک راهه (Anova)) در نرم‌افزار spss استفاده گردید. نتایج به دست آمده از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نیازهای بعد اخلاقی - مذهبی مهم‌ترین نیاز آموزشی اولیاء در برنامه‌های آموزش خانواده هستند. ابعاد اجتماعی - فرهنگی، روان‌شناختی - تحصیلی، مسائل نوپدید و مسائل جسمی - بهداشتی در اولویت‌های بعدی نیازهای آموزشی والدین قرار دارند. سایر یافته‌های پژوهش نشان داد که میان نیازهای آموزشی والدین و متغیرهایی هم‌چون جنسیت، سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل اولیاء تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

واژگان کلیدی: نیاز آموزشی، نیازسنجی آموزشی، آموزش والدین، آموزش خانواده.

۱- دانشیار دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران hakimzadeh@ut.ac.ir (نویسنده مسئول)

۲- دانشیار دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران mbeigi@ut.ac.ir

۳- دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد آموزش بزرگسالان دانشگاه تهران mrasoli@ut.ac.ir

مقدمه:

پرداختن به موضوع خانواده، اگرچه جدید نیست، اما همچنان جدی است. چرا که هستی و هویت جوامع بر آن استوار است. "خانواده پایه اساسی و سازنده مهم‌ترین ساخت اجتماعی است و وجود همه نظامات دیگر اجتماع بستگی به مشارکت در نظام خانوادگی دارد" (جی گود^۱، ۱۳۵۲: ۲۳). والدین، یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در زندگی به شمار می‌آیند. نقش والدین در زندگی فرزندانشان چندگانه و دشوار است و آنان بر اساس درکی که از نقش خود دارند، با مهارت، دانش، تجارب و انگیزه‌هایشان می‌توانند تأثیری سازنده بر زندگی فرزندانشان داشته باشند و یا برعکس (بازرگان، ۱۳۸۷). به عقیده طالب‌زاده (۱۳۸۵) والد بودن در عین حالی که از مهم‌ترین وظایف افراد است، ولی یک مهارت ذاتی نبوده و بر عهده گرفتن آن، به حمایت و آموزش نیاز دارد. وی عقیده دارد که در اکثر برنامه‌های آموزش خانواده بایستی به طور مستمر تغییراتی داد تا این آموزش بتواند برآورده کننده نیازها و علایق والد امروزی باشد. پژوهش‌های متعددی نشان داده است که هر قدر والدین داناتر و آگاه‌تر باشند، با مشکلات کمتری روبه‌رو می‌شوند. از سوی دیگر خانواده‌هایی که نسبت به نقش‌ها، وظایف و مسئولیت‌های خود بیشتر آگاهی دارند، بهتر می‌توانند با فرزندان‌شان رابطه برقرار کنند و آنان را در این دوره حساس و پرنرژژی به طریق مطلوب هدایت نمایند (به پژوه، ۱۳۹۱). تحقیقات نشان می‌دهد، آموزش اولیاء در زمینه ایجاد جو مطلوب در خانه، از طریق رفتارهای سنجیده و استفاده از کتب و سایر منابع فرهنگی و نیز آماده ساختن والدین برای فراهم کردن پایه‌های سواد در کودکان، به ویژه در دوران پیش از دبستان، اثری معنی‌دار بر رشد اخلاقی، ذهنی و عاطفی فرزندان خواهد گذاشت. (بازرگان، ۱۳۸۷).

جلسات آموزش خانواده در مدارس، مهم‌ترین زمینه همکاری و تلاش در جهت هم‌سویی میان دو نهاد اجتماعی «خانه و مدرسه» است. آموزش والدین می‌تواند نقش مهمی را در تسهیل دستیابی والدین به اطلاعات و مهارت‌هایی که آن‌ها نیاز دارند، ایفا نماید. از سوی دیگر باید توجه داشت که نیاز مخاطبان و آموزش پذیران، اصلی‌ترین منبع و معیار برای تعیین محتوای آموزش است. نتیجه یک بررسی تحت عنوان «عوامل مؤثر در جذب اولیاء به کلاس‌های آموزش خانواده در شهر یزد» نشان می‌دهد که نیازسنجی آموزشی اولیاء شرکت‌کننده از نظر ۹۰/۹۶ درصد شرکت‌کنندگان، ضروری اعلام شده است (ثابتی، ۱۳۷۵). هم‌چنین نتایج برخی تحقیقات انجام‌شده در سال‌های اخیر نشان می‌دهد، یکی از عوامل مهمی که موجب کاهش استقبال و گرایش اولیاء، نسبت به آموزش خانواده شده، کاربردی نبودن محتوا و مطالب آموزشی برای اولیاء دانش‌آموزان است (قمری مهران، ۱۳۷۷؛ ثابتی، ۱۳۷۵ و تقی‌زاده، ۱۳۷۵). محمدخانی (۱۳۷۶) بیان می‌کند، اعتقاد صاحب‌نظران بر این است که برای جذب بهتر و بیش‌تر والدین به کلاس‌های آموزش خانواده، در ابتدا می‌بایست نیازهای آنان را شناخت و بدان توجه کرد. در میان نیازهای گوناگون والدین، نیازهای آموزشی جایگاه خاصی دارد که بدون توجه به آن، مسلماً امر آموزش

خانواده، کم ثمر مانده، به درستی محقق نخواهد شد. به‌زعم سوآرز^۱ (۱۹۹۱) نظرات و عقاید افراد و گروه‌ها در زمینه نیازها، کانون اصلی نیاز سنجی است.

لویستین و لویستین^۲ (۲۰۰۷) در گزارش برنامه «خانه والدین - کودک» تحت عنوان «پیام از خانه: برنامه خانه والدین - کودک برای جبران محرومیت‌های آموزشی»^۳ به این نتیجه رسیدند که در محیط‌هایی که والدین انگیزه زیادی برای یادگیری ندارند، ترویج ارتباطات و ایجاد فضای شاد و بانشاط در میان والدین و فرزندان می‌تواند انگیزه برای یادگیری مادام‌العمر برای هر دو گروه پدر و مادر و فرزندان ایجاد نماید. پاملا و دیویس^۴ (۲۰۰۵) در یک پژوهش با مطالعه بر روی ۸۶۸ نفر از والدین (۴۳۶ زن و ۴۳۳ مرد) به بررسی روندی از «چگونگی وضعیت اجتماعی و اقتصادی به ویژه درآمد و آموزش والدین و تأثیر آن در پیشرفت تحصیلی کودکان» پرداختند. نتایج نشان داد آموزش والدین از طریق ارتباط با باورها و رفتار والدین در پیشرفت تحصیلی کودکان مؤثر است. بلوم^۵ (۲۰۰۲) در پژوهش خود با عنوان «نقش آموزش خانواده در افزایش برابری آموزشی بین کودکان خانواده‌های غنی و کودکان خانواده‌های فقیر» ضمن تأکید بر نقش این آموزش‌ها در ایجاد برابری‌های آموزشی میان هر دو گروه از کودکان خانواده‌های غنی و فقیر، توجه به تنوع نیازهای آموزشی دو گروه اولیاء را از عوامل مهم و تأثیرگذار بر کیفیت دوره‌های آموزش خانواده دانسته است (به‌نقل از بزرگیان، ۱۳۸۹). کرونل^۶ (۱۹۸۷) در مطالعه‌ای که به منظور «بررسی سازگاری تحصیلی و اجتماعی کودکان در سنین مدرسه» طراحی شده بود، تفاوت معنی‌داری در عملکرد تحصیلی کودکان مورد بدرفتاری قرار گرفته (که والدین آن‌ها به انجام وظایف‌شان آگاهی و مهارت کافی ندارند) و گروه کنترل کشف کرد (به نقل از برود هرست^۷، ۱۳۸۰).

«شرح الگوی آموزش در منزل و تصمیم والدین به آموزش فرزندانشان در منزل» عنوان پژوهشی است که گالن و جین^۸ (۱۹۸۷) انجام داده‌اند. برخی از نتایج به دست آمده از این تحقیق بدین شرح است:

۱. آموزش در منزل، بنیان خانواده‌ها را تقویت و مستحکم خواهد کرد. ۲. مدارس، ارزش‌ها و اعتقاداتی را به کودکان می‌آموزند که مستقیماً در تضاد با آن چیزهایی است که والدین مایل‌اند فرزندانشان یاد بگیرند. ۳. والدین تنها نیازهای آموزشی ویژه را برای کودکانشان می‌پسندند. چاکر^۹ (۱۹۹۳) عنوان می‌کند که وزارت آموزش و پرورش ایالات متحده آمریکا برای دستیابی آمریکاییان به استاندارد برتر جهانی و مدارس برتر جهان، استانداردهایی را برای خانواده‌ها و والدین پیشنهاد می‌کند که از جمله این پیشنهادها این است که مسئولان آموزشی باید منشور والدین را که مسئولیت متقابل مدارس و والدین را مشخص

1- Suarez

2- Levenstein & Levenstein

3- Messages from Home: The Parent-Child Home Program for Overcoming Educational Disadvantage

4- Pamela E. Davis-Kean

5- Katrina Nord Blum

6- Cornell

7- Broadhurst, Diane D.

8- Galan, V & Jane, A

9- Chalker

می‌کند تنظیم کنند. شنوک^۱ (۱۹۹۰) به نقل از طالبزاده (۱۳۸۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که شناخت نیازهای والد ممکن است پیش‌نیازی برای مداخله و درمان والدینی باشد که در مورد کودکان سوء رفتار دارند. در راهنمای جامع «هسته چارچوب برنامه درسی آموزش والدین (۲۰۱۱)»^۲ دانشگاه مینه سوتا، نیازسنجی آموزشی والدین اولین و مهم‌ترین گام اجرای این الگو معرفی شده است. مشکل اساسی این است که: نیازهای والدین، به عنوان مخاطبان برنامه‌های آموزش خانواده تا چه حد در ارائه محتوای علمی و سرفصل‌هایی که در کلاس‌های آموزش خانواده مورد بحث قرار می‌گیرد، در نظر گرفته شده است؟ آیا در این زمینه نیازسنجی صورت گرفته و یا می‌گیرد؟

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده، سال‌های مدیدی است که علیرغم برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده در آموزش و پرورش ناحیه یک شهر تبریز، انجام پژوهشی در زمینه «نیازسنجی آموزشی اولیاء شرکت‌کننده در این کلاس‌ها» مشاهده نشده و این امر خود به یکی از دلایل مهم عدم رغبت به شرکت اولیاء در این کلاس‌ها بدل گردیده است. بنابراین هدف پژوهش حاضر شناسایی نیازهای آموزشی اولیاء است، تا از این طریق اطلاعات کافی برای برنامه‌ریزی مناسب جهت تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده در آموزش و پرورش ناحیه یک شهر تبریز بر اساس نیازهای آموزشی والدین فراهم گردد. و این امر به نوبه خود موجب استقبال خانواده‌ها از این کلاس‌ها شود. در راستای هدف فوق سوالات پژوهش بدین ترتیب مطرح می‌گردند: ۱. آیا نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی دارای ابعاد اجتماعی - فرهنگی یا اخلاقی - مذهبی است؟ ۲. آیا ابعاد جسمی - بهداشتی و روان‌شناختی جزء نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده می‌باشد؟ ۳. آیا اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده علاوه بر ابعاد فوق، نیازهای آموزشی نوپدید دارند؟ ۴. آیا میان نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده از نظر جنسیت، سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل اولیاء تفاوت وجود دارد؟ ۵. اولویت نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی کدام‌اند؟

روش پژوهش

روش پژوهش در این تحقیق از نظر اجرا روش توصیفی، پیمایشی و از نظر نتایج یک تحقیق کاربردی است. شیوه نیازسنجی در این پژوهش نیز با برداشت سوارز بیشتر هم‌خوانی داشته و الگوی نیازسنجی آن یک الگوی ترکیبی است.

1- Shanook

2- Parent Education Core Curriculum Framework 2011

جامعه آماری پژوهش

والدین کلیه دانش‌آموزان دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه آموزش و پرورش ناحیه یک شهر تبریز که در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ مشغول به تحصیل هستند که تعداد آن‌ها ۶۲۱۳۷ نفر می‌باشد، جامعه آماری تحقیق را تشکیل می‌دهند.

روش نمونه‌گیری و افراد مورد مطالعه

حجم نمونه پژوهشی بر اساس فرمول کوکران ۳۸۲ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. بدین ترتیب که با توجه به تقسیم‌بندی مدارس ناحیه به سه گروه (مدارس برخوردار، نیمه برخوردار و محروم) از هر گروه، مقطع و جنسیت دو مدرسه انتخاب و از میان اولیاء مدارس منتخب نیز تعداد نمونه به صورت نمونه‌گیری تصادفی در داخل مدارس مشخص شدند.

ابزار پژوهش

برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش از سه پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شده است. محور اصلی تدوین این پرسش‌نامه‌ها و فهرست نمودن نیازهای احتمالی آزمودنی‌ها و همچنین تعیین ابعاد نیازها، نظریه‌های موجود در روان‌شناسی رشد در ابعاد مختلف، اهداف ذکر شده در کتاب راهنمای نظام جامع ارتقای آموزش خانواده (راهنمای مدرس) برای تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده (تألیف اعضای هیئت علمی جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، ۱۳۸۷)، سرفصل‌های مطرح شده در کتب اول تا پنجم آموزش خانواده (ویژه مدرسان آموزش خانواده) (تألیف استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۸۷)، نیازهای مطرح شده از سوی اولیاء دانش‌آموزان در بیش از پنجاه شماره از مجله پیوند (از مهر سال ۱۳۸۶ تا آبان ۱۳۹۱) و نیازهای آموزشی مشخص شده در دو پژوهش عمده انجام‌یافته قبلی: (عصاره و نصری، ۱۳۸۳)، (نبوی، ۱۳۸۴) بوده است. همچنین، پس از ساخت ابزارها، در مرحله مطالعه مقدماتی، نظرات چهار نفر از صاحب نظران و متخصصان روان‌شناسی و علوم تربیتی فعال در حوزه آموزش و مشاوره خانواده در مورد بخش‌های گوناگون گردآوری شد. با حضور ۱۹ نفر از مدرسان آموزش خانواده (۱۰ نفر مدرس زن و ۹ نفر مدرس مرد) و برگزاری جلسه بحث و گفتگوی حضوری و انجام نیازسنجی آموزشی به شیوه بارش مغزی با تعداد ۳۷ نفر از اولیاء دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مراسم اهداء گواهینامه شرکت در دوره‌های آموزش خانواده (شامل ۲۱ نفر مادر و ۱۶ نفر پدر)، سؤالات پرسش‌نامه‌ها حک و اصلاح شد. سپس نیازهای به دست آمده پس از ویرایش صوری و محتوایی در پنج مقیاس (جسمی- بهداشتی، اجتماعی- فرهنگی، اخلاقی- مذهبی، روانشناختی- تحصیلی و مسائل و نیازهای نوپدید) قرار گرفته و نسبت به تهیه گویه‌های پرسش‌نامه‌ها اقدام شد. این گویه‌ها مجدداً در اختیار مدرسان آموزش خانواده ناحیه قرار داده شده و نظرات ایشان در حک و اصلاح آن‌ها اعمال شد. فرم نهایی حاوی موضوعات نیازهای آموزشی مجدداً به مدرسان آموزش خانواده تحویل و پس از اخذ نظرات ایشان، آخرین بازبینی در آن‌ها صورت

گرفت. پس از فراهم شدن توافق کلیهٔ مدرسین (بررسی در یک جلسهٔ حضوری با شرکت ۲۸ نفر از مدرسان آموزش خانواده ناحیه یک تبریز)، فرم پرسش‌نامه در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی کم - کم - متوسط - زیاد و خیلی زیاد) به شرح ذیل تنظیم گردیده است:

تمامی پرسش‌نامه‌ها علاوه بر مقدمه‌ای در مورد اهداف تحقیق و سؤالاتی چند دربارهٔ ویژگی‌های جمعیت شناختی و هویتی آزمودنی‌ها و یک سؤال بازپاسخ، برای اولیاء دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه به ترتیب دارای ۵۵ سؤال، ۶۲ سؤال و ۵۹ سؤال بسته پاسخ در ابعاد گوناگون (جسمی - بهداشتی، اجتماعی - فرهنگی، روان شناختی) شامل جنبه‌های ذهنی، عاطفی - هیجانی و تحصیلی، اخلاقی - مذهبی و مسائل نوپدید) بود. آزمودنی‌ها پاسخ‌های خود را بر مبنای یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از خیلی زیاد (۵) تا خیلی کم (۱) مشخص می‌کردند. این پرسش‌نامه‌ها از سوی والدین دانش‌آموزان (هم پدران و هم مادران) تکمیل می‌شد.

پرسش‌نامه‌های پژوهش قبل از اجرای نهایی به صورت مقدماتی و آزمایشی در سه مدرسه از مدارس ناحیه (ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) اجراء شد. برای بررسی روایی محتوای ابزار تهیه‌شده، پرسش‌نامه‌ها ضمن تأیید استاد راهنما، به چهار نفر از اساتید دانشکدهٔ روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تبریز نیز تحویل داده شده و روایی آن‌ها مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین برای تعیین پایایی ابزار مورد استفاده در این پژوهش تعداد ۳۰ نفر از میان والدین دانش‌آموزان هر یک از مقاطع (ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده و ضمن اجرای پرسش‌نامه، با تأکید بر همسانی درونی از روش ضریب آلفا یا همان ضریب آلفای کرانباخ استفاده گردید. ضریب همسانی درونی (آلفای کرانباخ) به دست آمده برای پرسش‌نامه‌های والدین دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه به ترتیب ۰/۹۸، ۰/۸۷۱ و ۰/۹۷۶ محاسبه شد که مبین پایایی قابل توجه این پرسش‌نامه‌ها است.

روش‌های تحلیل آماری

داده‌های گردآوری شده در این پژوهش با استفاده از روش‌ها و شاخص‌های آمار توصیفی شامل انواع فراوانی‌ها، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار و همچنین روش‌ها و شاخص‌های آمار استنباطی شامل آمارهای پارامتریک مثل آزمون t تک نمونه‌ای، آزمون t برای مقایسهٔ اختلاف دو میانگین و آزمون F ، تحلیل گردیده‌اند. لازم به ذکر است که کلیهٔ فعالیت‌های آماری تحقیق در نرم‌افزار (SPSS) انجام گرفته است.

یافته‌ها

سؤال‌های ۱ و ۲ و ۳: آیا نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی دارای ابعاد اجتماعی - فرهنگی یا اخلاقی - مذهبی است؟ آیا ابعاد جسمی - بهداشتی و روانشناختی جزء نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده می‌باشد؟ آیا اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده علاوه بر ابعاد فوق، نیازهای آموزشی نوپیدی دارند؟

برای بررسی ابعاد نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج به‌صورت خلاصه در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول (۱) نتایج آزمون تی تک گروهی جامعه برای بررسی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی

میانگین وزنی دیدگاه والدین به تفکیک مقطع	تعداد	بعد جسمی، بهداشتی	بعد اجتماعی، فرهنگی	بعد اخلاقی، مذهبی	بعد روان‌شناختی، تحصیلی	بعد مسائل نوپدید
ابتدایی	۲۱۴	۳/۷۷۲۳	۳/۸۷۶۸	۳/۹۲۲۴	۳/۸۱۰۱	۳/۸۱۸۴
راهنمایی	۵۷	۳/۸۶۶۶	۳/۹۴۴۵	۴/۰۲۵۶	۳/۸۸۰۶	۳/۹۱۵۳
متوسطه	۱۱۰	۳/۷۸۸۱	۳/۹۵۵۴	۴/۰۲۴۸	۳/۹۴۴۵	۳/۸۵۳۲

ارزش مورد مقایسه = ۳

مقطع تحصیلی	ابعاد نیاز آموزشی	t مقدار	درجه آزادی	۹۵٪ فاصله	
				حد پایین	حد بالا
ابتدایی	بعد جسمی، بهداشتی	۱۵,۹۰۶	۲۱۳	۰,۶۷۶۶	۰,۸۶۷۹
	بعد اجتماعی، فرهنگی	۱۷,۷۵۶	۲۱۳	۰,۷۷۹۵	۰,۹۷۴۰
	بعد اخلاقی، مذهبی	۱۸,۰۶۳	۲۱۳	۰,۸۲۱۸	۱,۰۲۳۰
	بعد روان‌شناختی، تحصیلی	۱۷,۴۱۱	۲۱۳	۰,۷۱۸۴	۰,۹۰۱۷
	بعد مسائل نوپدید	۱۶,۸۶۰	۲۱۳	۰,۷۲۲۸	۰,۹۱۴۰
راهنمایی	بعد جسمی، بهداشتی	۱۰,۷۹۹	۵۶	۰,۷۰۶۸	۱,۰۲۵۲
	بعد اجتماعی، فرهنگی	۱۲,۰۸۸	۵۶	۰,۷۸۹۴	۱,۰۹۹۶
	بعد اخلاقی، مذهبی	۱۲,۸۹۶	۵۶	۰,۸۶۷۷	۱,۱۸۳۴
	بعد روان‌شناختی، تحصیلی	۱۲,۱۱۸	۵۶	۰,۷۳۶۳	۱,۰۲۴۸
	بعد مسائل نوپدید	۱۱,۶۶۱	۵۶	۰,۷۵۹۵	۱,۰۷۱۱
متوسطه	بعد جسمی، بهداشتی	۱۱,۱۷۱	۱۰۹	۰,۶۴۸۷	۰,۹۲۷۵
	بعد اجتماعی، فرهنگی	۱۶,۱۳۴	۱۰۹	۰,۸۳۸۴	۱,۰۷۲۴
	بعد اخلاقی، مذهبی	۱۶,۸۷۱	۱۰۹	۰,۹۰۴۷	۱,۱۴۴۸
	بعد روان‌شناختی، تحصیلی	۱۶,۷۶۷	۱۰۹	۰,۸۳۳۲	۱,۰۵۵۸
	بعد مسائل نوپدید	۱۲,۵۹۱	۱۰۹	۰,۷۱۹۳	۰,۹۸۷۱

براساس نتایج آزمون تی تک گروهی و مقایسه میانگین‌ها با میانگین فرضی جامعه (۳ «متوسط») می‌توان مشخص کرد که همه میانگین‌های به‌دست آمده دارای تفاوت آماری در سطح خطای ۰/۰۵ هستند و مقادیر t به دست آمده از ۱۰/۷۹ تا ۱۸/۰۶ است. با توجه به این که عدد ۳ به عنوان حد متوسط در نظر گرفته شده است، فلذا به هر میزان پاسخ‌های افراد بالاتر از ۳ باشد بیانگر نیازهای آموزشی بیشتر در زمینه آن نیاز آموزشی بوده است. بر این اساس اولویت نیازهای آموزشی در مقطع ابتدایی آموزش اخلاقی- مذهبی، سپس بعد اجتماعی- فرهنگی، مسائل نوپدید، بعد روان‌شناختی- تحصیلی و در نهایت بعد جسمی- بهداشتی می‌باشد. نیازهای آموزشی براساس میانگین و نتایج آزمون تی تک گروهی در مقطع راهنمایی ابعاد اخلاقی- مذهبی، سپس بعد اجتماعی- فرهنگی، مسائل نوپدید، بعد روان‌شناختی و در نهایت بعد جسمی بهداشتی می‌باشد. همچنین براساس میانگین و نتایج آزمون تی تک گروهی،

نیازهای آموزشی در مقطع متوسطه نیازهای آموزشی با ابعاد اخلاقی- مذهبی، سپس بعد اجتماعی فرهنگی، بعد روان‌شناختی- تحصیلی، مسائل نوپدید و در نهایت بعد جسمی- بهداشتی می‌باشد. جهت بررسی تفاوت میان نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی، آزمون واریانس تک راهه انجام گرفته و نتایج در جدول شماره (۲) درج شد.

جدول (۲) نتایج مقایسه میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در مقاطع مختلف تحصیلی

ابعاد	میانگین تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F مقدار	سطح معنی‌داری
بعد جسمی، بهداشتی	بین گروهی	۰,۶۲۷	۲	۰,۳۱۴	۰,۴۸۳	۰,۶۱۷
	درون گروه	۳۲۴,۰۹۳	۳۷۹	۰,۶۴۹		
	کل	۳۲۴,۷۲۱	۳۸۱			
بعد اجتماعی، فرهنگی	بین گروهی	۰,۷۰۱	۲	۰,۳۵۱	۰,۵۹۷	۰,۵۵۱
	درون گروه	۲۹۲,۹۸۸	۳۷۹	۰,۵۸۷		
	کل	۲۹۳,۶۸۹	۳۸۱			
بعد اخلاقی، مذهبی	بین گروهی	۱,۳۲۳	۲	۰,۶۶۲	۱,۰۶۵	۰,۳۴۶
	درون گروه	۳۱۰,۰۳۳	۳۷۹	۰,۶۲۱		
	کل	۳۱۱,۳۵۶	۳۸۱			
بعد روان‌شناختی، تحصیلی	بین گروهی	۱,۷۴۴	۲	۰,۸۷۲	۱,۶۷۲	۰,۱۸۹
	درون گروه	۲۶۰,۱۴۶	۳۷۹	۰,۵۲۱		
	کل	۲۶۱,۸۹۰	۳۸۱			
بعد مسائل نوپدید	بین گروهی	۰,۶۶۶	۲	۰,۳۳۳	۰,۵۳۱	۰,۵۸۸
	درون گروه	۳۱۲,۷۸۵	۳۷۹	۰,۶۲۷		
	کل	۳۱۳,۴۵۰	۳۸۱			

براساس نتایج جدول فوق بین میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در مقاطع مختلف تحصیلی تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. هم‌چنین از نظر تمامی گروه‌های نمونه اولیاء، نیازهای اخلاقی- مذهبی به عنوان مهم‌ترین نیاز آموزشی اولیاء دانش‌آموزان تمامی دوره‌های تحصیلی مشخص شده است. البته تمامی پنج مقیاس و ابعاد نیازهای موجود در پرسش‌نامه‌های پژوهش در نتایج تحقیق، میانگینی بالاتر از میانگین فرضی به دست آورده و به عنوان نیاز آموزشی برای اولیاء دانش‌آموزان شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزش خانواده محسوب می‌شوند.

(۴) آیا میان نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده از نظر جنسیت، سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل اولیاء تفاوت وجود دارد؟

جهت بررسی این موضوع از نظر متغیر جنسیت آزمون تی مستقل انجام گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده، نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش خانواده از نظر جنسیت فقط بین نیازهای آموزشی بعد جسمی - بهداشتی و بعد اجتماعی - فرهنگی تفاوت معنی‌دار وجود دارد. اما در بقیه ابعاد بین دو گروه تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. به عبارت دیگر اولیاء زن و اولیاء مرد دانش‌آموزان، هر دو نیازهای آموزشی یکسانی برای کلاس‌های آموزش خانواده مطرح کرده‌اند.

نیازسنجی آموزشی برنامه‌های آموزش خانواده برای اولیاء...

۱۵

جدول (۳) نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان از نظر جنسیت آن‌ها

ابعاد	جنسیت	تعداد	میانگین	F	معنی‌داری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
بعد جسمی، بهداشتی	زن	۲۳۷	۳,۵۶۲۸	۰,۳۰۳	۰,۵۸۲	-۲,۶۵۲	۳۸۰	۰,۰۰۸
	مرد	۱۴۵	۳,۷۸۹۸					
بعد اجتماعی، فرهنگی	زن	۲۳۷	۳,۶۸۶۷	۱,۱۵۲	۰,۲۸۴	-۲,۰۷۵	۳۸۰	۰,۰۳۹
	مرد	۱۴۵	۳,۸۵۸۳					
بعد اخلاقی، مذهبی	زن	۲۳۷	۳,۷۸۵۶	۰,۱۱۹	۰,۷۳۰	-۱,۰۳۷	۳۸۰	۰,۳۰۰
	مرد	۱۴۵	۳,۸۱۴۹					
بعد روانشناختی، تحصیلی	زن	۲۳۷	۳,۷۴۳۶	۰,۰۷۹	۰,۷۷۸	-۰,۵۰۹	۳۸۰	۰,۶۱۱
	مرد	۱۴۵	۳,۷۸۴۲					
بعد مسائل نوپدید	زن	۲۳۷	۳,۶۶۱۷	۰,۰۱۷	۰,۸۹۶	-۱,۸۱۹	۳۸۰	۰,۰۷۰
	مرد	۱۴۵	۳,۸۱۹۰					

هم‌چنین جهت بررسی تفاوت میان نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش خانواده از نظر سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل اولیاء چهار آزمون واریانس یک راهه انجام گرفته و نتایج به صورت خلاصه به ترتیب در جداول شماره (۴)، (۵)، (۶) و (۷) درج گردیده است.

جدول (۴) نتایج آزمون تحلیل واریانس تک‌راهه جهت مقایسه میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان از نظر سن آن‌ها

ابعاد	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F مقدار	سطح معنی‌داری
بعد جسمی، بهداشتی	بین گروهی	۲,۵۰۸	۴	۰,۶۲۷	۰,۹۳۶	۰,۴۴۳
	درون گروهی	۲۵۲,۶۷۲	۳۷۷	۰,۶۷۰		
	کل	۲۵۵,۱۸۱	۳۸۱			
بعد اجتماعی، فرهنگی	بین گروهی	۰,۸۶۴	۴	۰,۲۱۶	۰,۳۴۶	۰,۸۴۷
	درون گروهی	۲۳۵,۶۱۸	۳۷۷	۰,۶۲۵		
	کل	۲۳۶,۴۸۲	۳۸۱			
بعد اخلاقی، مذهبی	بین گروهی	۱,۴۵۹	۴	۰,۳۶۵	۰,۵۴۵	۰,۷۰۳
	درون گروهی	۲۵۲,۵۶۲	۳۷۷	۰,۶۷۰		
	کل	۲۵۴,۰۲۱	۳۸۱			
بعد روانشناختی، تحصیلی	بین گروهی	۰,۸۳۱	۴	۰,۲۰۸	۰,۳۶۲	۰,۸۳۶
	درون گروهی	۲۱۶,۳۶۸	۳۷۷	۰,۵۷۴		
	کل	۲۱۷,۱۹۹	۳۸۱			
بعد مسائل نوپدید	بین گروهی	۲,۸۵۹	۴	۰,۷۱۵	۱,۰۵۷	۰,۳۷۷
	درون گروهی	۲۵۴,۸۸۲	۳۷۷	۰,۶۷۶		
	کل	۲۵۷,۷۴۲	۳۸۱			

جدول (۵) نتایج آزمون واریانس تک راهه جهت مقایسه میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء دانش آموزان از نظر میزان تحصیلات آنها

ابعاد	منبع تغییرات	مجموع مجنورات	درجه آزادی	میانگین مجنورات	F مقدار	سطح معنی داری
بین گروهی	۲,۵۰۸	۴	۰,۶۲۷	۰,۹۳۶	۰,۴۴۳	
بعد جسمی، بهداشتی	درون گروهی	۲۵۲,۶۷۲	۳۷۷	۰,۶۷۰		
کل	۲۵۵,۱۸۱	۳۸۱				
بین گروهی	۰,۸۶۴	۴	۰,۲۱۶	۰,۳۴۶	۰,۸۴۷	
بعد اجتماعی، فرهنگی	درون گروهی	۲۳۵,۶۱۸	۳۷۷	۰,۶۲۵		
کل	۲۳۶,۴۸۲	۳۸۱				
بین گروهی	۱,۴۵۹	۴	۰,۳۶۵	۰,۵۴۵	۰,۷۰۳	
بعد اخلاقی، مذهبی	درون گروهی	۲۵۲,۵۶۲	۳۷۷	۰,۶۷۰		
کل	۲۵۴,۰۲۱	۳۸۱				
بین گروهی	۰,۸۳۱	۴	۰,۲۰۸	۰,۳۶۲	۰,۸۳۶	
بعد روانشناختی، تحصیلی	درون گروهی	۲۱۶,۳۶۸	۳۷۷	۰,۵۷۴		
کل	۲۱۷,۱۹۹	۳۸۱				
بین گروهی	۲,۸۵۹	۴	۰,۷۱۵	۱,۰۵۷	۰,۳۷۷	
بعد مسائل نوپدید	درون گروهی	۲۵۴,۸۸۲	۳۷۷	۰,۶۷۶		
کل	۲۵۷,۷۴۲	۳۸۱				

جدول (۶) نتایج آزمون تحلیل واریانس تک راهه جهت مقایسه میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء بر اساس رشته تحصیلی آنها

ابعاد	منبع تغییرات	مجموع مجنورات	درجه آزادی	میانگین مجنورات	F مقدار	سطح معنی داری
بین گروهی	۰,۶۷۳	۳	۰,۲۲۴	۰,۳۳۳	۰,۸۰۲	
بعد جسمی، بهداشتی	درون گروهی	۲۴۴,۸۸۸	۳۶۳	۰,۶۷۵		
کل	۲۴۵,۵۶۱	۳۶۶				
بین گروهی	۲,۶۰۶	۳	۰,۸۶۹	۱,۴۱۵	۰,۲۳۸	
بعد اجتماعی، فرهنگی	درون گروهی	۲۲۲,۷۷۹	۳۶۳	۰,۶۱۴		
کل	۲۲۵,۳۸۵	۳۶۶				
بین گروهی	۳,۰۲۵	۳	۱,۰۰۸	۱,۵۳۶	۰,۲۰۵	
بعد اخلاقی، مذهبی	درون گروهی	۲۳۸,۲۵۷	۳۶۳	۰,۶۵۶		
کل	۲۴۱,۲۸۲	۳۶۶				
بین گروهی	۲,۴۹۶	۳	۰,۸۳۲	۱,۴۷۱	۰,۲۲۲	
بعد روان شناختی، تحصیلی	درون گروهی	۲۰۵,۳۳۷	۳۶۳	۰,۵۶۶		
کل	۲۰۷,۸۳۳	۳۶۶				
بین گروهی	۳,۳۲۹	۳	۱,۱۱۰	۱,۶۶۶	۰,۱۷۴	
بعد مسائل نوپدید	درون گروهی	۲۴۱,۷۸۱	۳۶۳	۰,۶۶۶		
کل	۲۴۵,۱۱۰	۳۶۶				

جدول (۷) نتایج آزمون واریانس تک راهه جهت مقایسه میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان بر اساس شغل آن‌ها

ابعاد	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F مقدار	سطح معنی‌داری
بعد جسمی، بهداشتی	بین گروهی	۴,۶۶۵	۶	۰,۷۷۸	۱,۱۶۴	۰,۳۲۵
	درون گروهی	۲۵۰,۵۱۶	۳۷۵	۰,۶۶۸		
	کل	۲۵۵,۱۸۱	۳۸۱			
بعد اجتماعی، فرهنگی	بین گروهی	۳,۴۶۴	۶	۰,۵۷۷	۰,۹۲۹	۰,۴۷۴
	درون گروهی	۲۳۳,۰۱۹	۳۷۵	۰,۶۲۱		
	کل	۲۳۶,۴۸۲	۳۸۱			
بعد اخلاقی، مذهبی	بین گروهی	۶,۰۴۶	۶	۱,۰۰۸	۱,۵۲۴	۰,۱۶۹
	درون گروهی	۲۴۷,۹۷۵	۳۷۵	۰,۶۶۱		
	کل	۲۵۴,۰۲۱	۳۸۱			
بعد روانشناختی، تحصیلی	بین گروهی	۴,۲۷۰	۶	۰,۷۱۲	۱,۲۵۳	۰,۲۷۸
	درون گروهی	۲۱۲,۹۲۸	۳۷۵	۰,۵۶۸		
	کل	۲۱۷,۱۹۹	۳۸۱			
بعد مسائل نوپدید	بین گروهی	۵,۲۰۳	۶	۰,۸۶۷	۱,۲۸۸	۰,۲۶۲
	درون گروهی	۲۵۲,۵۳۸	۳۷۵	۰,۶۷۳		
	کل	۲۵۷,۷۴۲	۳۸۱			

براساس نتایج این جداول، بین میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش خانواده براساس سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل اولیاء تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. (۵) آیا میان اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی تفاوت وجود دارد؟

برای بررسی تفاوت میان اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی تحلیل آماری صورت گرفته و بر اساس میانگین‌های به دست آمده از نظر ابعاد نیازها، جدول شماره (۸) تنظیم گردید.

جدول (۸) اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء در دوره‌های مختلف تحصیلی

ابعاد نیازهای آموزشی	اولویت از دیدگاه اولیاء ابتدایی	اولویت از دیدگاه اولیاء راهنمایی	اولویت از دیدگاه متوسطه
نیازهای جسمی - بهداشتی	۵	۵	۵
نیازهای اجتماعی - فرهنگی	۲	۴	۳
نیازهای اخلاقی - مذهبی	۱	۱	۱
نیازهای روان‌شناختی - تحصیلی	۳	۲	۲
نیازهای نوپدید	۴	۳	۴

اطلاعات جدول شماره (۸) نشان می‌دهد که میان اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در برخی موارد تفاوت وجود دارد. جهت بررسی دقیق‌تر تفاوت میان اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی، بالاترین فراوانی میانگین‌های به دست آمده برای هر سؤال بر اساس پاسخ‌های مجموع گزینه‌های «زیاد» و «خیلی زیاد» استخراج و ۱۵ نیاز ضروری در جداول (۹) تا (۱۱) تنظیم گردید.

جدول (۹) مهم‌ترین نیازهای آموزشی اولیاء دوره ابتدایی

اولویت	نیازهای آموزشی	فراوانی
۱	روش‌های تقویت اعتمادبه‌نفس و نظم و انضباط در کودکان	۷۲,۴
۲	عوامل مؤثر بر یادگیری کودک	۷۰
۳	مراقبت‌های جنسی و تربیت جنسی کودک	۶۹,۶
۴	نحوه پرورش کودکان مسئول	۶۹,۶
۵	ویژگی‌های یک خانواده متعادل و والدین موفق	۶۷,۸
۶	ویژگی‌های رشد اخلاقی کودک	۶۷,۸
۷	نقش و جایگاه فراشناخت در یادگیری کودکان	۶۷,۲
۸	مهارت‌های زندگی و نحوه آموزش آن‌ها به فرزندان	۶۶,۸
۹	روش‌های ایجاد رفتارهای خوب و حذف رفتارهای بد	۶۶,۴
۱۰	تشویق و تنبیه مناسب و نقش آن در تربیت فرزندان	۶۶,۴
۱۱	عوامل مؤثر در رشد اجتماعی و شیوه‌های تربیت اجتماعی کودک	۶۶,۳
۱۲	اهداف و برنامه‌های دوره ابتدایی	۶۵,۹
۱۳	نحوه ایجاد همدلی، صمیمیت و ایجاد جو بانشاط	۶۵,۹
۱۴	چگونگی نظارت والدین بر کودکان در زمینه بازی‌ها و تکنولوژی‌های جدید	۶۵,۴
۱۵	مشکلات و رفتارهای غیراجتماعی کودک و نحوه برخورد مناسب با آن‌ها	۶۴,۹

جدول (۱۰) مهم‌ترین نیازهای آموزشی اولیاء دوره راهنمایی

اولویت	نیازهای آموزشی	فراوانی
۱	نقش فراشناخت در یادگیری نوجوان	۷۹
۲	نحوه شکل‌گیری هویت و بحران هویت در نوجوان	۷۳,۷
۳	گروه‌های مخرب، عرفان‌های دروغین و شیطان‌پرستی	۷۳,۶
۴	مشکلات رفتاری و شخصیتی نوجوان در دوره راهنمایی	۷۱,۹
۵	هم سوئی تربیتی والدین در مورد مسائل نوجوانان	۷۰,۲
۶	نحوه تغییر رفتارهای غلط در نوجوان	۷۰,۲
۷	عوامل مؤثر در ایجاد اعتیاد و روش‌های مناسب برخورد با آن در نوجوان	۶۸,۴
۸	شیوه‌های مناسب دوست‌یابی برای نوجوانان	۶۸,۳
۹	اطلاعات لازم مربوط به بلوغ و تغییرات جسمی، عقلی و عاطفی نوجوان	۶۷,۸
۱۰	نقش اعتمادبه‌نفس در انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دوره راهنمایی	۶۶,۷
۱۱	اعتماد والدین به نوجوان و راه‌های تقویت اعتمادبه‌نفس در ایشان	۶۶,۷
۱۲	مسائل مربوط به بزه‌کاری‌های نوجوان، کژ روی‌های اجتماعی، علل بروز و شیوه‌های برخورد با آن‌ها	۶۶,۷
۱۳	تکنولوژی‌های جدید (کامپیوتر، اینترنت، موبایل و..)	۶۶,۷
۱۴	انواع آسیب‌ها، مشکلات و انحرافات اجتماعی در دوره راهنمایی	۶۶,۶
۱۵	ویژگی‌ها و مراحل رشد در دوره راهنمایی	۶۴,۹

جدول (۱۱) مهم‌ترین نیازهای آموزشی اولیاء دوره متوسطه

اولویت	نیازهای آموزشی	فراوانی
۱	نحوه شکل‌گیری هویت و بحران هویت در نوجوان	۷۶٫۵
۲	انتظارات نوجوان از والدین	۷۶٫۵
۳	روش‌های مطالعه و علاقه‌مند کردن نوجوان به مطالعه	۷۴٫۷
۴	رشد عاطفی و خصوصیات رفتارهای عاطفی و هیجانی در نوجوان	۷۳٫۸
۵	نقش فراشناخت در یادگیری نوجوان	۷۳٫۸
۶	انواع آسیب‌ها، مشکلات و انحرافات اجتماعی در دوره دبیرستان	۷۳٫۸
۷	اهمیت آشنایی دختران و پسران با یکدیگر قبل از ازدواج	۷۲٫۹
۸	مشکلات و انحرافات جنسی در دوره نوجوانی	۷۱٫۱
۹	ویژگی‌های گروه دوستان و همسالان و تأثیرات آن بر نوجوان	۷۱٫۱
۱۰	اطلاعات لازم مربوط به بلوغ و تغییرات جسمی، عقلی و عاطفی نوجوان	۷۰٫۲
۱۱	مشکلات اخلاقی رایج در دوره بلوغ و روش‌های برخورد مناسب با آن‌ها	۷۰٫۲
۱۲	نقش رابطه نزدیک پدر و مادر با نوجوان در آستانه بلوغ	۷۰٫۲
۱۳	ویژگی‌های یک خانواده متعادل و والدین موفق	۷۰٫۲
۱۴	مهارت‌های زندگی و نحوه آموزش آن‌ها به فرزندان	۷۰٫۲
۱۵	نقش اعتمادبه‌نفس در انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دبیرستانی	۷۰٫۲

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان برای برنامه‌های آموزش خانواده را در سطح آموزش و پرورش ناحیه یک تبریز گزارش می‌کند. قصد این مطالعه درک بهتری از نیازهای آموزشی والدین، یافتن ضروری‌ترین نیازهای آموزشی و اولویت‌بندی آن‌ها در برنامه‌های آموزش خانواده می‌باشد.

این مطالعه با دو مطالعه قبلی (عصاره و نصری، ۱۳۸۳) و (نبوی، ۱۳۸۴) که در اولی نیازهای آموزشی والدین دانش‌آموزان مقطع متوسطه و در دومی نیازهای آموزشی والدین تمامی دوره‌های تحصیلی، مورد بررسی قرار گرفته بود ارتباط پیدا می‌کند. مطالعه عصاره و نصری نیازهای والدین را دارای ابعاد جسمی-بهداشتی، اجتماعی، روان‌شناختی- تحصیلی و اخلاقی- مذهبی و فرهنگی نشان می‌دهد. گزارش تحقیق حاکی از آن بود که نیازهای آموزشی پدران و مادران تقریباً یکسان بوده و تنها از نظر اولویت‌بندی با یکدیگر متفاوت است. این یافته‌ها تا حدود زیادی با یافته‌های مطالعه کنونی تأیید می‌شوند. مطالعه نبوی بعد اخلاقی- مذهبی نیازهای آموزشی را در والدین تمامی دوره‌های تحصیلی دارای اولویت می‌داند. گزارش تحقیق حاکی از آن بود که «آموزش مهارت‌های زندگی به فرزندان» و «نحوه رابطه والدین با یکدیگر» در تمامی دوره‌های تحصیلی؛ و «ویژگی‌های خانواده متعادل»، «آسیب‌های اجتماعی و چگونگی مقابله با آن‌ها»، «کمک به هویت‌یابی نوجوان» و «نحوه گذران مطلوب اوقات فراغت در نوجوانان» در دوره‌های راهنمایی و متوسطه، از نیازهای آموزشی مشترک والدین دانش‌آموزان می‌باشد. مطالعه حاضر به بررسی برخی مسائل و نیازهای آموزشی نوپدید پرداخته است که در مطالعات قبلی به آن‌ها اشاره نشده بود. برخی از این نیازها عبارتند از: «چگونگی نظارت

والدین بر استفاده نوجوان از رسانه‌های صوتی و تصویری»، «گروه‌های مخرب، عرفان‌های دروغین و شیطان پرستی» و «نقش و جایگاه فراشناخت در یادگیری کودکان». همچنین در این مطالعه به بررسی تفاوت میان نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان و ارتباط آن با متغیرهایی همچون سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل والدین نیز پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان برای برنامه‌های آموزش خانواده دارای ابعاد اخلاقی - مذهبی، بعد اجتماعی - فرهنگی و به ترتیب بعد روان‌شناختی - تحصیلی، بعد مسائل نوپدید و در نهایت بعد جسمی - بهداشتی می‌باشد. نتیجه به دست آمده با نتایج پژوهش عصاره و نصری (۱۳۸۳) هم‌سو می‌باشد. همچنین این یافته با نتایج پژوهش اسدی (۱۳۷۹) که نیازهای آموزشی والدین را دارای ابعاد اخلاقی، مذهبی و روان‌شناختی (تحصیلی) می‌داند، هم‌سوئی دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که روایی بالای پرسشنامه‌ها و همچنین احساس نیاز والدین امروزی به یادگیری مهارت‌های لازم برای داشتن خانواده‌ای سالم و پرورش فرزندان موفق از دلایل فراوانی بیشتر از میانگین فرضی پاسخ‌های ارائه شده از سوی اولیاء حاضر در پژوهش است. همچنین این یافته می‌تواند دلیلی بر این مدعا باشد که به نظر اولیاء دانش‌آموزان، آموزش‌های خانواده یکی از راهکارهای اساسی حل مشکلات اخلاقی، رفتاری، اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری بین میانگین وزنی نیازهای آموزشی اولیاء برای برنامه‌های آموزش خانواده در دوره‌های مختلف تحصیلی وجود ندارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که علاقمندی والدین به داشتن دانش و مهارت‌های لازم برای فرزند پروری موفق از یک سو و اعتقاد به این که جریان تربیت یک حرکت مداوم بوده و نقص یا توانایی در هر مرحله موجب شکست و یا موفقیت در مراحل بعدی است از سوی دیگر، از دلایل نزدیکی دیدگاه‌های والدین دوره‌های مختلف تحصیلی در مورد نیازهای آموزشی‌شان می‌باشد. تحقیقات نبوی (۱۳۸۴) با این یافته‌ها کاملاً هم‌سو است. وی در مطالعه خود به اشتراک نظر زیادی میان نیازهای آموزشی والدین دوره‌های مختلف تحصیلی دست یافته است.

سایر نتایج نشان داد که میان نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان برای برنامه‌های آموزش خانواده به جز موارد جزئی در ابعاد جسمی - بهداشتی و اجتماعی - فرهنگی و جنسیت اولیاء، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد؛ بعبارت دیگر پدران و مادران برای برنامه‌های آموزش خانواده نیازهای آموزشی یکسانی دارند. این یافته‌ها نتایج پژوهش‌های فتح‌آبادی و عمویی (۱۳۸۱)، عصاره و نصری (۱۳۸۳) و نبوی (۱۳۸۴) را تأیید می‌کند. همچنین نتایج سایر آزمون‌های انجام‌یافته نشان داد تفاوت معنی‌داری بین سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل والدین با نیازهای آموزشی آنان وجود ندارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که «والد» بودن مهارتی است که برای تمامی پدران و مادران فارغ از جنسیت، سن، میزان تحصیلات، رشته تحصیلی و شغل آنان، مهم بوده و نیازهای آموزشی ویژه‌ای را می‌طلبد که برنامه‌های آموزش خانواده بایستی در پی پاسخ‌گویی به این نیازها برآیند. در بادی امر به نظر می‌رسد که میان

نیازهای آموزشی والدین با رشته‌های تحصیلی، میزان تحصیلات و شغل‌های مختلف تفاوتی وجود داشته باشد، درحالی‌که نتایج خلاف این تصور را اثبات کرد. در تبیین این یافته شاید عدم ارائه آموزش‌های لازم برای والد پروری (چه به شکل پیشگیرانه و قبل از به عهده گرفتن نقش والدینی به دانش‌آموزان مقاطع راهنمایی و دبیرستان و قبل از این‌که آن‌ها تشکیل خانواده دهند و چه به شکل واکنشی یعنی بعد از ازدواج و تولد فرزندان) که نه تنها در میان آموزش‌های مختلف ارائه شده در دبیرستان‌ها و دانشگاه‌های کشور مطالبی در این راستا ارائه نمی‌شود، بلکه این مهارت‌های حیاتی برای هیچ گروه سنی یا شغلی والدین در محیط‌های کاری ایشان نیز آموزش داده نمی‌شود را از دلایل عمده این مسئله عنوان نمود. برود هرست (۱۳۸۰) اعتقاد دارد که آموزش مهارت‌های والدینی باید به صورت بخش جدایی ناپذیری از برنامه آموزشی دبیرستان‌ها درآید و این برنامه‌ها نباید فقط یک طیف یا جنسیت (مثلاً دختران) را آماج قرار دهد چرا که محدود کردن این آموزش‌ها به گروه‌های کوچکی از جمعیت بدان معنا است که بیشتر والدین آینده درباره مسأله‌ای که یقیناً یکی از بزرگترین چالش‌هایی است که به عنوان والدین در آینده با آن مواجه خواهند شد هیچ آموزشی دریافت نمی‌کنند. طالب‌زاده (۱۳۸۵) اعتقاد دارد که تمام والدین صرف‌نظر از تمام مهارت‌ها و تجارب قبلی‌شان، برای عهده‌داری نقش «والدگری» به آموزش و حمایت نیاز دارند.

نتایج بررسی‌های انجام‌یافته نشان داد، در حالت کلی و در مجموع اولیاء دوره‌های مختلف تحصیلی، نیازهای اخلاقی- مذهبی، به عنوان اولین اولویت نیازهای آموزشی والدین در کلاس‌های آموزش خانواده تعیین شده است. والدین دانش‌آموزان نیازهای روان‌شناختی- تحصیلی را به عنوان دومین اولویت نیازهای آموزشی برای خود تعیین کرده‌اند؛ در مورد سومین و چهارمین اولویت نیازهای آموزشی اولیاء، نیازهای اجتماعی- فرهنگی را سومین و نیازها و مسائل نوپدید را چهارمین اولویت نیازهای آموزشی خود می‌دانند. نیازهای جسمی- بهداشتی آخرین اولویت نیازهای آموزشی اولیاء برای کلاس‌های آموزش خانواده اعلام شده است. البته در این اولویت‌بندی به استثناء اولویت اول (نیازهای بعد اخلاقی- مذهبی) در سایر ابعاد میان اولیاء دانش‌آموزان دوره‌های مختلف تحصیلی در تقدم و تأخر اولویت‌های دوم تا پنجم، تفاوت‌هایی به چشم می‌خورد. نتایج مطالعات عصاره و نصری (۱۳۸۳)، نبوی (۱۳۸۴) نیز تفاوت‌هایی را در اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء دوره‌های مختلف تحصیلی گزارش نموده‌اند. در تبیین این یافته هم می‌توان نوع نگرش و زاویه دید اظهارنظر کنندگان در گروه‌های نمونه را دلیل این اولویت‌بندی‌ها دانست؛ به عبارت دیگر، تفاوت میان نیازهای والدین دوره‌های مختلف تحصیلی، به صراحت تفاوت در نحوه دیدگاه و تجارب آن‌ها را نشان می‌دهد. در ارتباط با قرار گرفتن نیازهای ابعاد اخلاقی- مذهبی در صدر نیازهای آموزشی والدین شاید بتوان گفت که نیاز انسان امروزی به دین و اخلاق و سرخوردگی او از مادیات و احساس خلأ معنویت در زندگی، از دلایل کلی، و توجه به بافت اخلاقی و مذهبی شهر تبریز و منطقه مورد مطالعه از دلایل جزئی این امر باشد. والدین بیش از هر چیزی

علاقمندان تا شیوه‌های تربیت اخلاقی - مذهبی فرزندانشان در برنامه‌های آموزش خانواده طرح و بحث شود. همچنین احتمال می‌رود پیشرفت روزافزون بهداشت و برخورداری و دسترسی مطلوب جامعه مورد پژوهش به مسائل بهداشتی و همچنین ارائه اطلاعات مورد نیاز از سوی رسانه‌ها در این زمینه، باعث شده است تا نیازهای آموزشی با ابعاد جسمی و بهداشتی در انتهای اولویت نیازهای آموزشی اظهار شده از سوی والدین قرار گیرد. البته لازم است مدرسان و مدیران دیدگاه‌های خود را نسبت به این نیازها اصلاح کنند و با در نظر گرفتن این یافته‌های پژوهشی نسبت به برنامه‌ریزی و اجرای کلاس‌های آموزش خانواده اقدام نمایند. همچنین برخی از نیازهای هماهنگ میان سه گروه والدین، زیربنای تفاهم مطلوب میان آن‌ها برای شروع و علاقهمندسازی والدین برای حضور در کلاس‌های آموزش خانواده مدارس باشد، چرا که در موارد متعدد اولیاء دارای فرزندان از دوره‌های مختلف تحصیلی هستند.

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود مدرسان آموزش خانواده علاوه بر آموزش سرفصل‌های مصوب، به آموزش با عناوین پیشنهادی تحقیق حاضر که - جزء نیازهای آموزشی والدین می‌باشد - نیز بپردازند. همچنین با توجه به اشتغال اکثر والدین دانش‌آموزان و عدم امکان شرکت بیشتر آن‌ها در کلاس‌های حضوری آموزش خانواده، پیشنهاد می‌شود با همکاری مدرسان و اساتید صاحب‌نظر، نسبت به تهیه بروشورهای آموزشی در راستای برطرف کردن نیازهای آموزشی والدین که در این پژوهش مشخص شده‌اند، اقدام شود. همچنین با توجه به اشتغال اکثر والدین در ادارات دولتی، با هماهنگی معاونت برنامه‌ریزی فرمانداری تبریز، ترتیبی اتخاذ شود تا حد امکان کلاس‌های آموزش خانواده در ادارات مختلف شهر برگزار و نسبت به توزیع بروشورهای آموزشی در این زمینه از سوی مسئولین این ادارات اقدام جدی، همراه با برنامه‌های تشویقی در جهت مطالعه و استفاده از این کلاس‌ها و بروشورها از سوی کارمندان، مخصوصاً پدران به عمل آید.

منابع:

- اسدی، شهرام (۱۳۷۸). بررسی میزان تأثیر آموزش خانواده بر تغییر رفتار والدین نسبت به فرزندان خود در دوره راهنمایی و متوسطه شهرستان شهرضا. **فصلنامه تعلیم و تربیت**، شماره ۶۸ زمستان: ۱۰۲-۸۱.
- بازرگان، زهرا (۱۳۸۷). محیط فرهنگی خانواده و انگیزه مطالعه در کودکان. **مجله پیوند**، شماره ۳۴۹، آبان: ۴-۶.
- برود هرس، دایان دی (۱۳۸۰). **نقش مربیان و معلمان مدارس در پیشگیری و درمان کودک‌آزاری و غفلت از کودکان**. ترجمه شهرام محمدخانی. تهران: انتشارات وراى دانش.
- بزرگیان، منصور (۱۳۸۹). **شناسایی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت دوره‌های آموزش خانواده در مدارس متوسطه شهر صحنه در سال تحصیلی ۸۹-۸۸**. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تهران (چاپ‌نشده).

به پژوه، احمد (۱۳۹۱). **خانواده و کودکان با نیازهای ویژه**. تهران: انتشارات آوای نور.

تقی‌زاده، احسان (۱۳۷۵). اهمیت آموزش خانواده و ضرورت بازنگری در آن. تهران: ماهنامه تربیت، دوره یازدهم، شماره ۱۰: ۱۲۳-۱۲۱.

ثابتی، حسن (۱۳۷۵). بررسی نگرش اولیاء دانش‌آموزان درباره عوامل مؤثر در جذب آن‌ها به کلاس‌های آموزش خانواده در شهر یزد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی (چاپ‌نشده). جی‌گود، ویلیام (۱۹۷۳). خانواده و جامعه. ترجمه ویدا ناصحی (به‌نام) (۱۳۵۲). تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب. طالب‌زاده‌نوبریان، محسن (۱۳۸۵). طراحی، اجرا و ارزشیابی آموزش خانواده. تهران: انتشارات پیام مؤلف. عصاره، علیرضا و نصری، صادق (۱۳۸۳). بررسی نیازهای آموزشی و تربیتی والدین دانش‌آموزان مقطع متوسطه کشور در خرده‌فرهنگ‌های مختلف ایران. تهران، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی: شماره ۱۴، زمستان ۱۳۸۴.

فتح‌آبادی، جلیل و عمویی، رضا (۱۳۸۱). بررسی عملکرد کلاس‌های آموزش خانواده از نظر والدین و مدیران مدارس شهرستان‌های استان تهران. شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش شهرستان‌های تهران (چاپ نشده).

قمری‌مهران، علی‌اشرف (۱۳۷۷). بررسی نظرات اولیاء، مدیران و مدرسین پیرامون علل گرایش و عدم گرایش اولیاء نسبت به آموزش خانواده. شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان همدان (چاپ نشده).

محمدخانی، کیهان (۱۳۷۶). بررسی نگرش والدین دانش‌آموزان شهر تهران در مورد میزان اثربخشی برنامه‌های آموزش خانواده در برآوردن نیازهای آموزشی آنان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، رشته آموزش بزرگسالان، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی (چاپ‌نشده).

نبوی، سید صادق (۱۳۸۴). نیازسنجی آموزشی اولیاء دانش‌آموزان جهت آموزش خانواده در مدارس. تهران: فصلنامه خانواده و پژوهش. سال دوم، شماره ۳، پاییز: ۹۷-۱۱۵.

Besser, Richard. ; Falk, Henry. ; Arias, Ileana. ; Hammond, Rodney. (2009). **Parent Training Programs: Insight for Practitioners**. U. S. Department of Health and Human Services, Atlanta, Georgia.

Chalker, D. & Hurley, J. C. (1993). "Beastly People", Executive Deucator, 15(1): 24- 26.
Galan, V. & Jane, A. (1987). Explain Home Education: Oarents Accounts of their Decisions to Teach Their Own Children. **Journal Article (080)**, Research Report (143). Urban Review, V.19, N.3. P: 167- 177.

Kurcinka, M. S.; Marietta, R. & Mary, S. (2011). **Parent Education Core Curriculum Framework**. Minnesota Association for Family and Early Education (MNAFEE).

Levenstein, Phyllis. ; Levenstein, Susan. (2008). **Massages from Home: The Parent-Child Home Program for Overcoming Educational Disadvantage**. Philadelphia: TEMPLE UNIVERSITY PRESS. Copyright©2008 by Temple University All rights reserved Published 2008.

Pamela E. Davis-Kean. (2005). The Influence of Parent Education and Family Income on Child Achievement: The Indirect Role of Parental Expectations and the Home

Environment. University of Michigan: **Journal of Family Psychology Copyright 2005 by the American Psychological Association** 2005, Vol. 19, No. pp2, 294–304.
Suarez, T.M. (1991). Need Assessment Studies. **International encyclopedia of curriculum.**" Edited By: Anderson. Pergamon Press. P: 433-35.

The educational needs analysis of family educational programs of the pupils' parents in District 1 of Tabriz

Rezvan Hakimzadeh, Ph. D.
Mohamadali Mirzabeigy, Ph. D.
Magsud Rasouli, M. A.

Date of receipt: 2013.09.19

Date of acceptance: 2013.11.18

Abstract

The present research was conducted in order to study the educational needs of the parents taking part in family education programs of Tabriz District 1 Educational Office. The present study is a descriptive-survey based research, and an applied research in terms of its results. The population of the study included the parents of all students, in the academic Year 91-92. Cluster random sampling was used for selecting 382 parents. To collect the data three Lickert scale researcher-made questionnaires were prepared. The primary school learners' parental questionnaire included 59 fixed answer questions and 1 open-ended question; the questionnaire for junior high school learners included 55 fixed answer questions and one open-ended question and the questionnaire for senior high school students included 62 fixed answer questions and one open-ended question. The face validity and content validity of the questionnaires were verified by the supervisor and four professors from Tabriz University, and their reliability in Cronbach Alpha was calculated to be 0.980, 0.871 and 0.976. To achieve research goals, 5 research questions were posed. To analyze the data the descriptive statistics including frequency, median and mean and the inferential statistics of independent t-test, one-way-ANOVA of SPSS software were conducted. The results from the study indicate that the most important educational needs of the parents in family education programs from the parents' point of view are religious-moral needs. Cultural-social, educational - psychological, emergent issues and hygienic - physical dimensions were respectively the parents' other educational needs. The results also indicate that there is no significant difference between the educational needs of the parents and variables like sex, age, educational level, and the parents' job.

Key words: *Educational needs, Educational need analysis, Parent education, Family education*